

Ιρανικός αντιιμπεριαλισμός

ψευδο-

Rahman Bouzari (Ιρανός δημοσιογράφος)

“Η πρώτη αναγκαία προϋπόθεση για την καταπολέμηση του ιμπεριαλισμού είναι να πολεμήσεις τις ιμπεριαλιστικές σχέσεις στο εσωτερικό.”

Ο αντι-ιμπεριαλισμός εμφανίζεται με διάφορες μορφές στο Ιράν, από σκληρός ως εύπλαστος. Παρ’ όλα αυτά, με την άνοδο των αντιδραστικών δυνάμεων, η ιστορία του αντι-ιμπεριαλισμού στο μετα-επαναστατικό Ιράν συνιστά έναν θρίαμβο του δεύτερου. Η Επανάσταση του 1979, κατά την οποία οι θρησκευτικές δυνάμεις κατέλαβαν την εξουσία και προσπάθησαν να ανακατευθύνουν τον αντι-ιμπεριαλιστικό διάλογο, έβαλε τέλος στον μακρόχρονο «μήνα του μέλιτος» του Ιράν με την Αμερική. Οδήγησε σε μία παρανόηση των δυτικών διανοούμενων ότι η ιρανική κυβέρνηση βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της αντίστασης ενάντια στον αμερικανικό ιμπεριαλισμό. Υπήρξαν, επίσης, κάποιοι ανάμεσα στους κοσμικούς Ιρανούς διανοούμενους που επιδοκίμασαν αυτόν τον αντι-ιμπεριαλισμό -κυρίως το «Tudeh» (το Κόμμα του Λαού) που αποτελούσε θαυμαστή του ιμπεριαλιστικού αφηγήματος της Ισλαμικής Δημοκρατίας, μέχρι που το καθεστώς φυλάκισε και εκτέλεσε τους ηγέτες του το 1983.

Η Κρίση των Ομήρων το 1979 αποτέλεσε σημείο καμπής στις σχέσεις Ιράν-Αμερικής. Εκτροχίασε τον αριστερό αντι-ιμπεριαλιστικό λόγο και τον μετέτρεψε σε μια ρηχή ρητορική ενάντια στον λεγόμενο *μεγάλο σατανά* με το ενοποιητικό σλόγκαν «Κάτω η Αμερική».

Τριάντα χρόνια αργότερα, όταν ο Mahmoud Ahmadi-Nejad ανέβηκε στην εξουσία, ακόμη και κάποιοι δυτικοί διανοούμενοι είχαν την παραπλανητική εντύπωση πως αποτελούσε έναν αριστερό που μάχεται ενάντια στο κυρίαρχο παγκόσμιο σύστημα.

Μια χαρτογράφηση της επανάστασης

Για να καταλάβουμε την ιστορία του αντι-ιμπεριαλισμού στο Ιράν, είναι απαραίτητος ένας αναδρομικός στοχασμός πάνω στην Επανάσταση του 1979. Για να συντομεύουμε, η Επανάσταση έγινε στην αυγή της νεοφιλελεύθερης αντεπανάστασης, που έφερε τη θάτσερ και τον Ρήγκαν στην εξουσία. Η πρώτη δεκαετία της επανάστασης συμπίπτει με την αλλαγή στην παγκόσμια σκηνή: ο ψυχρός πόλεμος τελείωνε και η Σοβιετική Ένωση κατέρρεε.

Οι αριστεροί και οι αντι-αποικιακοί σε όλον τον κόσμο, οι βασικοί δηλαδή φορείς του αντι-ιμπεριαλιστικού λόγου, υποχρεώθηκαν σε υποχώρηση. Στο Ιράν, η πρώτη δεκαετία ήταν αυτή του ανταγωνισμού ανάμεσα στις δυνάμεις που αναμείχθηκαν στην Επανάσταση του 1979. Ο κυρίαρχος πολιτικός Ισλαμισμός που προήλθε από αυτήν κατέστειλε όλους τους αντιπάλους, συμπεριλαμβανομένων των κοσμικών αριστερών και τους φιλελεύθερους, καταλήγοντας στη σφαγή του 1988. Κατέληξε σε μια αμφιλεγόμενη νέα τάξη, η οποία αντιτίθεται πολιτικά σε αυτό που προωθεί οικονομικά.

Το καθεστώς ακολουθεί τις οδηγίες της Παγκόσμιας Τράπεζας και την πειθαρχία στο ΔΝΤ, υποτάσσοντας τους εργάτες και τα λίγα συνδικάτα τους, υλοποιεί το πρόγραμμα διαρθρωτικής προσαρμογής, εγκαθιστά τον εαυτό του ως αγορά χαμηλών μισθών για το κεφάλαιο. Η πολιτική οικονομία της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν **τελεί σε συμφωνία με την παγκόσμια τάξη, υπηρετώντας το ένα τοις εκατό της τοπικής ολιγαρχίας που είναι τα πάντα εκτός από αντι-ιμπεριαλιστική.**

Ωστόσο με όρους πολιτικής ρητορικής, παρουσιάζει τον εαυτό της ως αντι-ιμπεριαλιστικό καθεστώς και θεωρείται από τη λεγόμενη διεθνή κοινότητα ως ένα «κράτος-παραβάτης». Οι διεθνείς τακτικές της Ισλαμικής Δημοκρατίας, οι περιφερειακές της συμμαχίες και οι εχθρότητες, που τακτικά μετατοπίζονται ενάντια στο μπλοκ των Ηνωμένων Πολιτειών, Ισραήλ και Σαουδικής Αραβίας για να πυροδοτήσουν τις φλόγες της διαίρεσης Σουνιτών-Σιιτών, μπορούν να εξηγηθούν με αυτούς τους όρους. Το καθεστώς

εκμεταλλεύεται την περιφερειακή δημογραφία και την ύπαρξη μειονοτήτων Σιιτών σε κάθε γωνιά της Μέσης Ανατολής. Είναι ειρωνικό πως κάθε δυτική παρέμβαση στην περιοχή βολεύει στην πραγματικότητα την Ισλαμική Δημοκρατία. Καθώς οι κεντρικές κυβερνήσεις καταρρέουν, αυτές οι μειονότητες αναδιοργανώνονται για να βρουν συμμάχους.

Στρατηγική «Ούτε πόλεμος ούτε ειρήνη»

Η διπρόσωπη φύση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν εκφράζεται με την αρχή «ούτε πόλεμος ούτε ειρήνη» στη διεθνή σκηνή. Πράγματι εμπλέκει τον εξαναγκασμό και τη συνεργασία ταυτόχρονα, αν και η ισορροπία ανάμεσα στα δυο αυτά προσώπια στην άσκηση της εξουσίας μπορεί να αλλάζει από τη μια περίοδο ή διαχείριση στην άλλη. Οχτώ χρόνια μετά τον πόλεμο Ιράν-Ιράκ, αυτή η αρχή κατευθύνει τις ιρανοαμερικανικές σχέσεις. Συνιστά μία γκρίζα ζώνη στην οποία η κυβέρνηση μπορεί να χρησιμοποιεί τη σύγχυση αμφίπλευρα: όποτε χρειάζεται, η απειλή του πολέμου έρχεται στο προσκήνιο και επιτρέπει στην κυβέρνηση να εντείνει την εγχώρια καταστολή. Όταν η απειλή είναι ανίκανη να κινητοποιήσει τη διεθνή συναίνεση, η κυβέρνηση μπαίνει σε διαπραγματεύσεις με τη Δύση, χωρίς να περιορίζει το εύρος της εγχώριας καταστολής.

Παρ' όλα αυτά, η κίνηση προς διαπραγμάτευση και ειρήνη σε αυτή την περίπτωση δεν είναι αρκετά δραστική για να κρατήσει τη συζήτηση της απειλής του πολέμου στο τραπέζι. Σαν αποτέλεσμα αντιμετωπίζουμε μια ρευστή, ασαφή, ενδιάμεση κατάσταση στην οποία η κυβέρνηση μπορεί ακόμη να χρησιμοποιεί τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της πολεμικής απειλής καθώς και της μη βιώσιμης ειρήνης και στην εγχώρια και στη διεθνή πολιτική.

Παρά τη γεωπολιτική ασυμμετρία δύναμης ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν, η συνέχιση της «ούτε πόλεμος ούτε ειρήνη» κατάστασης είναι σύμφωνη με τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Επιτρέπει και στους δύο να έχουν επιρροή στην περιοχή, έστω και με πολέμους *δια αντιπροσώπου*. Επιπλέον, υπήρχε

παρασκηνιακά μια κρυφή συνεργασία ανάμεσα στους δυο, με σημαντικότερη το σκάνδαλο Ιράν-Κόντρας, που προδίδει την κενότητα του ιρανικού αντι-ιμπεριαλιστικού μεγαφώνου.

Εύκαμπτος αντι-ιμπεριαλισμός

Βλέποντας την όλη εικόνα, είναι δύσκολο να πιστέψουμε την επί δεκαετίες αντι-ιμπεριαλιστική ρητορική της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν. Όπως πάντα, ο ρηχός αντι-ιμπεριαλισμός συνεχίζει να δημιουργεί τους νέους του φορείς. Τα τελευταία χρόνια, μια ανομοιογενής λίστα από δημοσιογράφους, ακτιβιστές των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, δεξαμενές σκέψης, οργανισμούς, πρώην πολιτικούς, πρώην πρέσβεις και Ευρωπαίους ακαδημαϊκούς διαδίδουν, συνειδητά ή άθελά τους, τη ρητορική της Ισλαμικής δημοκρατίας του Ιράν, επικαλούμενοι τον ρόλο της ως αντιπαραθετικό ως προς τις τις ΗΠΑ.

Αν και με διαφορετικά κίνητρα, συνιστούν ένα μπλοκ ψευδο-αντιιμπεριαλισμού, δαιμονοποιώντας τον πρόεδρο των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ και δίνοντας στην Ιρανική Δημοκρατία του Ιράν ένα ανθρώπινο πρόσωπο. Αυτή η γενιά των μιντιακών ακτιβιστών μένουν κυρίως στο εξωτερικό, είτε έχουν γεννηθεί στην Ευρώπη, στη Βρετανία και στη Βόρεια Αμερική είτε έχουν μεταναστεύσει σε αυτές τις χώρες. Εξιδανίκευαν τις δυτικές δημοκρατίες στις χώρες καταγωγής τους, κατάλαβαν ότι οι φιλελευθερο-δημοκρατικές υποσχέσεις δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητά τους και στράφηκαν σε ένα είδος ρηχού αντι-ιμπεριαλισμού υπερτονίζοντας την ιρανική τους ταυτότητα.

Παραβλέποντας την ιστορία του αντι-ιμπεριαλισμού στο Ιράν -η εθνικοποίηση της βιομηχανίας πετρελαίου του Ιράν από τον Mohammad Mosaddegh- και στην περιοχή, αντικαθιστούν τον αντι-ιμπεριαλισμό με μια επιφανειακή μορφή αντι-αμερικανισμού στο μετα-επαναστατικό Ιράν. **Ο ιμπεριαλισμός, σύμφωνα με αυτούς, δεν είναι ένα στάδιο στην ανάπτυξη του καπιταλισμού παγκοσμίως, αλλά περισσότερο ένας γεωπολιτικός ανταγωνισμός.**

Χωρίς την ψευδαίσθηση για μια πλήρη και διεξοδική αναφορά,

παρακάτω σημειώνονται τρία δομικά στοιχεία αυτού του ψευδούς αντι-ιμπεριαλισμού, που συνδέονται μεταξύ τους:

1. Έλλειψη μιας λεπτομερούς δομικής ανάλυσης του ιμπεριαλισμού. Αυτό το είδος αντι-ιμπεριαλιστικής θεώρησης δεν θέτει την παγκόσμια νέα τάξη πραγμάτων υπό αμφισβήτηση, αλλά υποστηρίζει τους ασθενέστερους. Προτιμάται να αποκτήσει η Ισλαμική Δημοκρατία πλεονέκτημα παγκοσμίως και περιφερειακά, παρά να αμφισβητηθούν οι ίδιες οι παγκόσμιες και περιφερειακές σχέσεις που βασίζονται στην κυριαρχία.
2. Αδιαφορία για την αναπαραγωγή των παγκόσμιων σχέσεων εξουσίας, που είναι βασισμένες στον εξαναγκασμό σε τοπικό επίπεδο. Το αποτέλεσμα είναι ένας λόγος που δεν νοιάζεται για τα αστικο-δημοκρατικά δικαιώματα των πολιτών όπως η ελευθερία του συνέρχεσθαι, η ελευθερία της πληροφόρησης, η ελευθερία έκφρασης. Οι θέσεις όσων τον υποστηρίζουν αντικατοπτρίζουν περισσότερο τις καθεστωτικές δυνάμεις παρά αυτές των λαών. Δεν έχουν τίποτα να πουν για τους επιτυχημένους αγώνες των περασμένων τεσσάρων δεκατιών, ή για την καταστολή των εργατών, των δασκάλων, των φοιτητών και των γυναικών στο Ιράν. Δεν στέκονται απλώς σιωπηλοί απέναντι στους σύγχρονους αγώνες στο Ιράν, αλλά, δεν μπορούν, επίσης, να παράσχουν εμπειρικά στοιχεία από την εσωτερική πολιτική στους διανοούμενους και στους ακαδημαϊκούς ανά τον κόσμο.
3. Το τρίτο στοιχείο έχει να κάνει με τις διεθνείς σχέσεις του κράτους. Όλο κι όλο, αυτό που κάνουν είναι να συζητούν για τους γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς στην περιοχή και για τον εξισοροποιητικό ρόλο της Τεχεράνης, που σημαίνει ότι αμελούν τη διεθνή αλληλεγγύη που υπάρχει ανάμεσα στους λαϊκούς αγώνες στην περιοχή. Ο κρατικός τους διεθνισμός οδηγεί σε μια απλουστευμένη περιγραφή των περιφερειακών χωρών και προσπαθούν να αποδείξουν ότι οι ΗΠΑ δεν είναι και πολύ καλύτερες από αυτές τις χώρες. Αντί να επιμένουν στην αλληλεγγύη και

την ισότητα για όλους στη Μέση Ανατολή, εστιάζουν στις ασυμμετρίες ανάμεσα στις κυβερνήσεις της Μέσης Ανατολής, ζητώντας την ηγεμονία μιας έναντι της άλλης.

Κάνοντας αυτά, περιορίζουν τον αντι-ιμπεριαλισμό σε αντι-αμερικανισμό, και έπειτα σε αντι-τραμπισμό, το οποίο θα είχε νόημα αν τον τοποθετούσαν στην ιστορία του καπιταλιστικού ιμπεριαλισμού και όχι απλώς στο επίπεδο των κυβερνήσεων των ΗΠΑ. Στο επίπεδο της εσωτερικής πολιτικής της Τεχεράνης, κάνουν έναν διαχωρισμό ανάμεσα σε δυο ομαδοποιήσεις του καθεστώτος, τους σκληροπυρηνικούς και τους ρεφορμιστές, μη δίνοντας προσοχή στην άκαμπτη δομή της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν. Η πολιτική τους υποκρισία αποκαλύπτεται καθώς παρέμειναν σιωπηλοί στις κυρώσεις του Ομπάμα στο Ιράν, όταν ο Ahmadī-Nejad ήταν στην εξουσία.

Ποια διαμάχη;

Ο ρηχός αντι-ιμπεριαλισμός υπερθεματίζεται με τον τρόπο που η Ισλαμική Δημοκρατία βλέπει και παρουσιάζει συνήθως τον εαυτό της στον υπόλοιπο κόσμο, παρ' όλο που αυτό αποτελεί περισσότερο την ύφανση ενός μύθου παρά το φανέρωμα της αλήθειας. **Η πιο γενική αλήθεια είναι ότι η Ισλαμική Δημοκρατία και οι ΗΠΑ είναι, πάνω απ' όλα, ιδεολογικά συμπληρώματα η μια της άλλης. Τροφοδοτούν η μια την άλλη ιδεολογικά.**

Χωρίς την εγχώρια δεσποτική πολιτική της Ισλαμικής Δημοκρατίας που εμφανίζεται ως δημοκρατία, καθώς και τις αυτοκρατορικές της τακτικές στην περιοχή, η αμερικανική επιθετικότητα ως «άξονας του κακού» θα εμφανιζόταν κενή. Και με την ίδια λογική, όμως, χωρίς την ιστορία των αμερικανικών στρατιωτικών επεμβάσεων στο Ιράκ, το Αφγανιστάν, τη Συρία, καθώς επίσης τη σκοτεινή ιστορία των πραξικοπημάτων στη Λατινική Αμερική, το Ιράν και οπουδήποτε αλλού, η Ισλαμική Δημοκρατία δεν θα είχε βάση για αντιδραστικό αντι-αμερικανικό λόγο.

Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι ανάλογες δυνάμεις αλλά ότι, για να κερδίσει τον έλεγχο και να υπερισχύσει στην παγκόσμια

οικονομία, η αμερικανική κυριαρχία χρειάζεται μια πολιτική εξαίρεση, μια αντίπαλη χώρα εκτός του πολιτισμένου κόσμου σε αντίθεση με την οποία συγκροτείται το σύνολο του καπιταλιστικού πολιτισμού. Αν και μετατοπίζεται συνεχώς τις τελευταίες δεκαετίες, από τον Saddam Hussein στον Muammar Gaddafi, η Ισλαμική Δημοκρατία ήταν πάντοτε η κύρια εξαίρεση που καθιστούσε την αμερικανική κυριαρχία δυνατή.

Οι θρησκευτικές κυβερνήσεις του Ιράν και του Ισραήλ συμπληρώνουν, επίσης, η μια την άλλη με τον ίδιο τρόπο. Όπως έχουμε δει, κάθε δομική αλλαγή στη Μέση Ανατολή, αυτό που οι αραβικές επαναστάσεις πάσχισαν να πραγματοποιήσουν, απαντήθηκε από το Ισραήλ με απεχθές τρόπο. Φαίνεται πως η επιβίωση του Ισραήλ στην περιοχή είναι συνυφασμένη με την τρέχουσα κατάσταση της Ισλαμικής Δημοκρατίας σε σχέση με τη Χεζμπολάχ και τη Χαμάς.

Οπότε η πραγματική διαμάχη δεν βρίσκεται ανάμεσα στο Ιράν και τις ΗΠΑ, αλλά ανάμεσα στους φτωχούς ανθρώπους της Μέσης Ανατολής και τους διεφθαρμένους ολιγάρχες ηγέτες και στην περίπτωση της Ισλαμικής δημοκρατίας ανάμεσα στους Ιρανούς και την πλουτοκρατική ολιγαρχία της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Είναι μια διαμάχη που περιγράφεται καλύτερα από τους φτωχούς των αστικών κέντρων στις αραβικές επαναστάσεις -αυτές οι μάζες που ρίχτηκαν στους δρόμους της Αιγύπτου, της Τυνησίας, της Συρίας, κλπ., το 2011- σε αντίθεση με την πολιτική του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου. Αξίζει να θυμηθούμε ότι όταν οι Ιορδανοί άρχισαν να διαδηλώνουν προσφάτως ενάντια στα μέτρα λιτότητας τον Ιούνιο του 2018, τρία αραβικά κράτη του Κόλπου υποσχέθηκαν 2.5 δισεκατομμύρια δολάρια βοήθειας προς την Ιορδανία ώστε να σταθεροποιήσει το βασίλειο και να καταπνίξει το λαϊκό κίνημα των νέων.

Για αυτά τα κράτη του Κόλπου και τις διεφθαρμένες θεοκρατικές απολυταρχίες πολύ λίγα μπορούν να ειπωθούν. Αλλά οι υποστηρικτές του ρηχού αντι-ιμπεριαλισμού χρειάζεται να απαντήσουν σε μια σειρά κρίσιμων ερωτημάτων. Προσπαθούν να κάνουν καμπάνιες αλληλεγγύης στους διάφορους αγώνες στην

περιοχή; Υπερασπίζονται την πρακτική ελευθερία της συνέλευσης, των συνδικάτων, των κομμάτων και ούτω καθεξής σε απολυταρχίες όπως του Ιράν; Ξεκινούν να συλλέγουν υπογραφές και να παίρνουν πρωτοβουλίες με τη βοήθεια διανοούμενων και ανεξάρτητων ακτιβιστών ενάντια στους νόμους διακρίσεων στην Ισλαμική Δημοκρατία, κυρίως στην υποχρέωση των γυναικών να καλύπτουν τα πρόσωπά τους; Μάχονται ενάντια σε ένα θρησκευτικό, σεξιστικό, εθνοτικό, πολιτικό, καθεστώς απαρτχάιντ, ανεξάρτητα από το αν υπερασπίζονται τη μια ή την άλλη τάση της Ισλαμικής Δημοκρατίας; Συμφωνούν ότι το πυρηνικό πρόγραμμα είχε δυσβάσταχτες συνέπειες, οικονομικά και πολιτικά στις ζωές των απλών Ιρανών; Υποστηρίζουν τη λαϊκή προσπάθεια παρεμπόδισης αυτού του προγράμματος πέρα από τη διεθνή διαμάχη διεφθαρμένων πολιτικών;

Αν κάποιος αφήσει στην άκρη την κρατοκεντρική οπτική, συνειδητοποιεί ότι ο μόνος τρόπος να αποφευχθεί περαιτέρω κλιμάκωση στην περιοχή δεν είναι μια συμφωνία ανάμεσα σε κυβερνήσεις, αλλά, αντίθετα, μια δυνατή αντίσταση από τα κάτω ενάντια στο πυρηνικό πρόγραμμα.

Η λαϊκή δράση στο Ιράν δεν αποτελεί κάποιον μυστηριώδη σχηματισμό. Υπήρξε αποφασιστική, τουλάχιστον την τελευταία δεκαετία, από το 2009 καθώς και στις διαδηλώσεις του 2017, 2018. Από τις διαδηλώσεις του 2017, έχει πάρει τη μορφή καθημερινού ακτιβισμού σε όλη τη χώρα. Το τελευταίο παράδειγμα αυτής της δράσης μπορεί να βρεθεί στον πρόσφατο λόγο του Esmail Bakhshi, ενός εκπροσώπου των εργατών του συγκροτήματος Haft Tappeh Sugar Cane. Έπειτα από μακρές διαδοχικές απεργίες, ο ίδιος επέμεινε στη δημιουργία ανεξάρτητων εργατικών σωματείων ως τη μόνη διέξοδο από την τρέχουσα άσχημη κατάσταση.

Με μια τέτοια λαϊκή δράση, χτίζεται μια δομική αλλαγή στο σημερινό Ιράν. Ένα δημοκρατικό Ιράν, μια δημοκρατική ως ελπίζουμε περιοχή, απελευθερωμένη από τις καπιταλιστικές σχέσεις διεφθαρμένων και ολιγαρχών βασιλιάδων, θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τον καπιταλιστικό ιμπεριαλισμό. **Η πρώτη**

αναγκαία συνθήκη στη μάχη ενάντια στον ιμπεριαλισμό είναι να πολεμήσεις τις ιμπεριαλιστικές σχέσεις στο εσωτερικό. Ο Τραμπ δεν είναι τίποτα άλλο εκτός από ένα φλύαρο ανδείκελο στην υπηρεσία της αμερικανικού τύπου εταιρικής δημοκρατίας. Για να πολεμήσει κάποιος τον Τραμπ, θα πρέπει πρώτα να πολεμήσει τους δικούς του εγχώριους Τραμπ.

ΠΗΓΗ

Μετάφραση: Σοφία Παπαγιαννάκη

Υπόμνημα φωτογραφίας: Ο Ανώτατος Ηγέτης του Ιράν Ayatollah Ali Khamenei απευθύνεται σε χιλιάδες εθελοντικών δυνάμεων (Basij) στο στάδιο Azadi, Τεχεράνη, Ιράν, 04/10/2018.